

Hirschberg Frigyes A Szüleivel És Húgával

A családom. Baloldalt ül a húgom, Adél, mellette anyám, Stern Piroska, aztán apám, Hirschberg Andor és én. A kép 1942-ben készült, amikor utoljára voltunk Tállyán az anyai nagyszüleimnél. A nagyapámnak, Stern Mártonnak vegyeskereskedése volt, de csinált ő mindenfélét, még temetkezési vállalkozó is volt. Nagyon ügyes ember, ezermester volt. Ő festette a cégtáblákat. A grófék -- mert Tállyán földbirtokosok voltak --, ha elromlott egy konnektoruk vagy varrógépük stb., akkor a Stern bácsiért küldtek. Az első világháború után a nagyapám tönkrement. Az 1919-es forradalom [lásd: Tanácsköztársaság] alatt kirabolták, és sosem tudott talpra állni. Amire már én emlékszem, Stern nagyapám összegyűjtötte a gallérokát, és elvitte a városba mosatni és keményíteni. És ráadásul melamed is volt, hozzá jártam a héderbe. Az első két iskolaévet Tállyán töltöttem a nagyszüleimnél. Apám vitt le azért, hogy tanuljak egy kis 'jiddiskájtot' [lásd: stetl]. Ott nem volt zsidó elemi, ezért az evangélikus elemibe jártam, meg héderbe. Az elemiben hat osztály volt, és úgy nézett ki, hogy az első két padban volt az első osztály, utána a második, harmadik és így tovább. Jobboldalt a fiúk, baloldalt a lányok. Szombaton nekünk, zsidó gyerekeknek nem kellett iskolába mennünk. A héderbe iskola után és a szünetben jártunk. Olyan 8-10 gyerek volt ott, még a lányok is időnként ott tanultak olvasni [héberül]. A tanulás úgy ment, hogy előbb elolvastuk a szót héberül, és azt tájcsoltuk [jiddis: 'fordítottuk'] jiddisre. Nem mindig értettük, mert nem tudtunk se héberül, se jiddisül. Mert Tállyán, úgy tudom, hogy csak három-négy családnál beszéltek jiddisül. Olvasni egyébként hároméves koromban kezdtem tanulni Tállyán, mert akkor ott voltam valamennyi időt a nagyszüleimnél. A nagyapám otthon tanított: nagyon szépen rajzolt, és felrajzolta kis kártyákra az alefbeyst [héber ábécét, lásd: alef-bész], és akkor én voltam a kereskedő, és a nagyapám a vásárló: 'én most kérek egy samekhot' [A héber ábécé egyik betűje, amely -- mint minden héber betű -- egyben egy számot is jelent. -- A szerk.], azután, mit tudom én, a feleségem kér egy lamedot. A két év alatt, amíg a héderbe jártam, először olvasni, írni, aztán Himest [lásd: Hümes] tanultuk. A héderben a tanév végén volt a sijem [jiddis: ?a befejezés?], azaz a tanév befejezése. Hát akkor volt egy kis ünnepség. Akkor volt sütemény meg kalács. Talán még egy kis bort is ittunk. Mivel a nagyapám volt a melamed, a gyerekek rajtam töltötték ki a bosszújukat. Megverték meg csúfoltak, és én nem is mertem megmondani a nagyapának, ez volt

számomra a kellemetlenség a héderben.